

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopalvelu

AI FI 02/2022

14.1.2022

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

AMNESTY INTERNATIONAL SUOMEN OSASTO

Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto: Toimenpidesuunnitelma lainsäädännön ja toimintatapojen uudistamiseksi vuoroasuvien lasten tilanteissa VN/4198/2021 / STM064:00/2021

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Yleiset huomiot toimeenpidesuunnitelmasta

Toimenpidesuunnitelma sisältää toimenpide-ehdotuksia sosiaaliturvaan, sosiaali- ja terveys- sekä sivistyspalveluihin sekä elatusavun määritelmään lasten ja perheiden tukemiseksi vuoroasumisen tilanteissa ja muissa ns. kahden kodin tilanteissa. Toimenpidesuunnitelman on tarkoitus toimia päätöksenteon tukena käynnissä olevissa kehittämissuunnitelmissa ja lakihankkeissa.

Toimenpidesuunnitelman tavoitteet ovat hyvät – lapsen etu on, että vuoroasuminen ja muut kahden kodin asumisen tilanteet huomioidaan lainsäädännössä ja toimintatavoissa ja erilaisissa elämäntilanteissa on saatavilla riittävästi tukea ja ohjausta. Hyvin suunnitelluilla ja toteutetuilla toimenpiteillä, kohdennetulla tuella ja näiden riittävällä resurssoinnilla voidaan edistää oikeutta perhe-elämään, sosiaaliturvaan, terveyteen ja koulutukseen.

Useita toimenpidesuunnitelmassa esitettyjä kannatettavia toimenpiteitä voidaan ottaa käyttöön nopeasti. Tällaisia toimenpiteitä ovat mm. varhaiskasvatuksen, koulujen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan kouluttaminen kahden kodin tilanteista ja niihin liittyvistä vanhempien tiedonsaantioikeuksista.

Myös toimenpidesuunnitelmassa esitetyt aloitteet selvityksistä palveluihin liittyen ovat hyviä. Näiden lisäksi Amnesty esittää lisäselvityksiä koskien hyvinvointialueiden rajat ylittävien kahden kodin perheiden palvelutarpeita.

Elatusavun ohjeistusta on syytä päivittää huomioimaan kahden kodin tilanteet, jo ennen myöhemmin tapahtuvaa elatusapulainsäädännön uudistamista. Elatusapulainsäädännön uudistamisessa tulee varmistaa, että elatusavun määrittelyssä huomioidaan riittävän hyvin lasten ja perheiden moninaiset tarpeet ja tilanteet.

Toimenpidesuunnitelmassa esitetään, että kahden kodin tilanteiden ja vuoroasumisen huomioimista selvitetään tarkemmin sosiaaliturvauudistuksen ja toimeentulotukilain uudistamisen yhteydessä. Tässä yhteydessä on huomioitava eri etuuksiin tehtävien muutosten kokonaisvaikutukset hyödyntäen lapsi- ja sukupuolivaikutusten arviointia. Olisi myös selvitettävä voidaanko etuuksiin tehdä lapsen ja perheiden oikeuksien toteutumista edistäviä osauudistuksia jo ennen sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistumista, huomioiden kokonaisuudistuksen pitkän aikajänteen. Tällaisia etuuksia voisivat olla esimerkiksi lapsilisät ja vammaisetuudet.

2 Palveluihin liittyvät toimenpide-ehdotukset

Amnesty kannattaa toimenpide-ehdotusta selvityksestä kuntien välisestä kustannusten korvaamisesta kahden varhaiskasvatuspaikan tilanteessa. Kustannusten korvaaminen mahdollistaisi kaksi varhaiskasvatuspaikkaa lapselle tilanteessa, jossa hänellä on kaksi kotia eri kunnissa. Myös toimenpide-ehdotus vuoroasumistilanteiden koulutusetuudesta on tarpeellinen. Selvitysten valmistelussa on kustannusten arvioinnin ja tarkoituksenmukaisuuden lisäksi tehtävä myös lapsi- ja sukupuolivaikutusten arviointia.

Ehdotus varhaiskasvatushenkilöstön, koulujen ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kouluttamisesta kahden kodin tilanteista ja niihin liittyvistä tiedonsaantioikeuksista on kannatettava. On myös hyvä, että kehitetään viestintää ja vuoroaikutusta kotien kanssa perheiden moninaiset tilanteet huomioiden.

Toimenpidesuunnitelmassa mainitaan, että hyvinvointialueiden perustaminen poistaa kuntarajoihin liittyviä ongelmia vuoroasuvien lasten ja heidän perheidensä palveluiden saamisessa. Hyvinvointialueilla on kuitenkin syytä selvittää, kuinka paljon alueilla asuu lapsia, joiden toinen koti sijaitsee toisella hyvinvointialueella ja kehittää toimintatapoja näiden lasten palveluiden järjestämiseksi. Tällaisia perheitä saattaa asua esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.

3 Elatusapu

Nykyinen oikeusministeriön julkaisema ohje lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi ei ota kantaa vuoroasumistilanteisiin, eikä ole siten sellaisenaan sovellettavissa vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden määrittelyssä. Siten toimenpide-ehdotus lisäohjeistuksesta sosiaalitoimelle huomioonotettavista seikoista vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden arvioinnissa on kannatettava.

Myös ehdotus elatusavun tarkemmasta määrittämisestä myöhemmin elatusapulainsäädännön uudistamisen yhteydessä on hyvä. Lainsäädännön uudistamisen yhteydessä on varmistettava se, että elatusavun suuruuteen vaikuttavia tekijöitä voidaan arvioida riittävän yksilöllisesti sekä lapsen ja perheiden moninaiset tarpeet ja tilanteet huomioiden.

4 Sosiaaliturvaetuudet ja toimeentulotuki

Nykyisessä sosiaaliturvaetuuksia koskevassa lainsäädännössä ei ole otettu huomioon lapsen kahden kodin asumista tai vuoroasumista, vaikkakin etuuksien myöntöprosesseissa on voitu vaihtelevissa määrin ottaa huomioon vuoroasumista ja kahden kodin asumista.

Sosiaaliturvauudistuksessa tulee selvittää tarkemmin sosiaaliturvaetuuksien uudistustarpeita vuoroasumisen ja kahden kodin asumisen näkökulmasta. Tässä selvitystyössä on keskeistä tehdä lapsi- ja sukupuolivaikutusten arviointia, sillä mahdollisesti useiden etuuksien myöntöön tehtävillä muutoksilla voi olla yksittäisten etuuksien muutosten lisäksi myös yhteisvaikutuksia, joita tulee kartoittaa ja arvioida jo etukäteen.

Amnesty on aiemmin lausunnossaan koskien toimeentulotukilain uudistamista valmistelevan työryhmän loppumietintöä painottanut, että vuoroasumista ja kahden kodin asumista tulee huomioida toimeentulotukilain uudistamisen yhteydessä.¹ Samassa lausunnossa myös esitettiin tarve perusteelliselle lapsi- ja sukupuolivaikutusten arvioinnille uudistusprosessissa.

Sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä tehtävässä vaikutusarvioinnissa on otettava huomioon mahdolliset tehtävät muutokset toimeentulotukilakiin.

Amnesty esittää selvitettäväksi, josko olisi mahdollista tehdä etuuksiin, esimerkiksi lapsilisien ja vammaisuuksien osalta, lapsen ja perheiden oikeuksien toteutumista edistäviä pienempiä osauudistuksia jo ennen sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistumista, huomioiden kokonaisuudistuksen pitkän aikajänteen.

Kunnioitavasti,

Niina Laajapuro

Ihmisoikeustyön johtaja, Amnesty International Suomen osasto

Lisätietoja antaa:

Mariko Sato,

Taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien asiantuntija, Amnesty International Suomen osasto

mariko.sato@amnesty.fi, +358 44 754 5201

¹ https://www.amnesty.fi/uploads/2021/10/ai-fi-44_2021-lausunto-toimeentulotukilain-uudistamista-valmistelevan-tyoryhman-loppumietinnosta.pdf